

Максимов Р.Р.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРО ПРОБЛЕМУ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРАВОМІРНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Адвокатам необхідно мати можливість вільно й у повній мірі виконувати свої обов'язки з метою встановлення верховенства права, сприяння забезпеченню доступу до правосуддя та правової допомоги, забезпечення дотримання належної процедури в судовому процесі, створення змагальної системи судочинства, а також захисту прав людини.

Після ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод українські громадяни та юридичні особи дістали право на звернення до Європейського суду з прав людини із заявами про неправомірні дії державних органів України, які порушують їхні права. Рішення Європейського суду з прав людини слугують взірцевими стандартами для судових та правоохоронних органів, адвокатів та правозахисників [1].

Конвенція не містить окремої норми про права адвокатів, гарантовані нею права і свободи мають загальнолюдський характер. Однак прецедентна практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) в тлумаченні нею застосування деяких норм Конвенції (ст.ст. 6, 8, 10, 11) та передбачених ними прав, забезпечує режим посиленого захисту тих прав адвокатів, які в національному законодавстві України умовно іменуються професійними правами адвоката й гарантіями адвокатської діяльності [1].

Досліджуючи принципи організації та діяльності адвокатури, Л. В. Тацій у своєму дисертаційному дослідженні пропонує виокремлювати принципи організації та діяльності адвокатури (якими є верховенство права, незалежність, демократизм, гуманізм, конфіденційність, професіоналізм, охорону законних прав адвоката) та спеціальні принципи адвокатської діяльності (дотримання кодексу професійної поведінки, дисциплінарної юрисдикції, безоплатності правової допомоги тим, хто не в змозі її оплатити). Поміж тим, що власне є об'єктом та критерієм класифікації цього дослідження, Л. В. Тацій не вказує [5].

Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів безпосередньо пов'язана з дуалістичною природою інституту адвокатури в правовій державі: з одного боку, адвокат – це необхідний елемент системи правосуддя, а з іншого, професійний консультант (радник) громадян та їх об'єднань. Тільки ця незалежність може забезпечити адвокату можливість співвідносити і врівноважувати ці двосторонні інтереси і займати правову позицію між двома полюсами. Як відзначає Ю.Ф. Лубшев, адвокатура –

це юридично незалежна від держави професійна організація фахівців-правознавців, які в силу своїх поглядів, навичок, наявних знань взяли на себе обов'язок захищати права і свободи людини. Це двоєдине завдання як держави, так і суспільства. Тому адвокатам повинні бути дані гарантії та підтримка одного і другого. Так приблизно і можна охарактеризувати саму суть взаємовідносин обох явищ – держави та адвокатури [4].

Захист адвокатом прав і законних інтересів підозрюваних (обвинувачених) безумовно має особливе значення в діяльності адвоката (захисника), але не вичерпує зміст процесуальної функції адвоката-захисника. Про успішну реалізацію процесуальної функції адвоката можна говорити в тому випадку, коли захист успішно протистоїть обвинуваченню [2].

Аналіз кримінально-процесуального закону, спеціальної літератури, судово-слідчої та адвокатської практики спонукає до висновку про те, що суб'єкти протидії здійсненню законної діяльності адвоката-захисника можуть бути поділені на наступні класифікаційні групи: 1) учасники кримінального судочинства у кримінальній справі; 2) особи, які не мають статусу учасника кримінального судочинства у кримінальній справі [2].

У свою чергу суб'єкти, що входять в першу, найбільш велику класифікаційну групу, поділяються залежно від процесуального інтересу у кримінальній справі:

1) учасники кримінального судочинства з боку обвинувачення: а) посадові особи правоохоронних органів, що представляють сторону обвинувачення, прокурор, слідчий, начальник слідчого відділу, працівники органу дізнання; б) потерпілі та їх законні представники, цивільні позивачі; в) адвокати, які є представниками потерпілих, цивільного позивача і приватного обвинувача

2) учасники кримінального судочинства з боку захисту: а) підзахисні підозрювані й обвинувачувані і їх законні представники а також підозрювані й обвинувачувані, захист яких здійснюють інші адвокати; б) адвокати, захисники і захисники (відповідно до ухвали або постанови суду), що здійснюють захист інших підозрюваних (обвинувачених) у кримінальній справі; в) цивільні відповідачі, (фізичні особи) та їх представники;

3) судді, секретарі судових засідань;

4) інші учасники кримінального судочинства.

У другу класифікаційну групу суб'єктів протидії законній діяльності адвоката-захисника входять особи, які не мають статусу учасника кримінального судочинства у цій кримінальній справі [2].

Суб'єкти, що входять в дану групу досить чітко поділяються на ті, які здійснюють протидію законній діяльності адвоката-захисника, керуючись неправильно зрозумілими суспільно-політичними або службовими інтересами, і ті, хто переслідує особисті інтереси.

Як показали результати вивчення адвокатської практики, основними суб'єктами, що входять в першу з виділених підгруп є: 1) працівники правоохоронних органів, які офіційно не беруть участі в розслідуванні або судовому розгляді (не входять до складу слідчої групи по даній кримінальній справі, що не здійснюють прокурорський нагляд і т. д.). До таких суб'єктів протидії законній діяльності адвоката-захисника відносяться керівники правоохоронних органів, працівники чергових частин, слідчих ізоляторів, працівники оперативних служб; 2) співробітники засобів масової інформації, які однобічно та упереджено висвітлюють в ЗМІ процес розслідування або судового розгляду; 3) представники громадсько-політичних організацій; 4) представники органів державної влади [2].

Слід зазначити, що втручання в законну діяльність адвоката-захисника завжди є протиправною формою протидії такій діяльності з кримінально-правової точки зору і за відповідне діяння підпадають суб'єкти саме другої групи. Як зазначає А.О. Мороз, кримінальна відповідальність осіб, які втручаються в діяльність захисника чи представника особи, має глибоке історичне коріння (витоки).

Погоджуючись із точкою зору Н.Ю. Карпової, приходимо до висновку, що об'єктивна сторона злочину передбаченого ч. 1 ст. 397 КК України проявляється у:

- вчиненні в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги. Вчинення в будь-якій формі перешкод означає створення перепон для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги шляхом застосування підкupu, безпідставної відмови у наданні захиснику чи представнику особи необхідних для виконання ними своїх повноважень документів або іншої інформації, неправомірного позбавлення захисника чи представника особи права захищати особу або представляти її інтереси в суді, неправомірного обмеження побачень вже допущеного до справи захисника чи представника особи з підзахисним чи з особою, інтереси якої представляють в суді тощо;

- порушенні встановлених законом гарантій здійснення діяльності захисника чи представника особи – будь-яких протиправних діянь, спрямованих на посягання на честь і гідність, професійні права адвоката-захисника чи представника особи, допит адвоката-захисника чи представника особи як свідка щодо відомостей, які складають адвокатську таємницю, прослуховування телефонних розмов адвоката-захисника чи представника особи, внесення суддею окремої ухвали суду щодо правової позиції адвоката (захисника) чи представника особи у справі, проведення досудового розслідування стосовно адвоката-захисника чи представника особи у зв'язку з наданням ними правової допомоги тощо;

– порушенні професійної таємниці захисника чи представника особи, яке полягає в діях, спрямованих на незаконне одержання відомостей, які належать до професійної таємниці, розголошування відомостей, які належать до професійної таємниці [3].

Всі зазначені склади злочинів відрізняються від передбаченого в ч. 1. ст. 397 КК України не лише способом впливу на діяльність захисника чи представника, але і наслідками створюваних перешкод в їх діяльності та суспільною небезпекою, яка сягає далеко за межі простого втручання в діяльність і межує навіть із завданням умисних ушкоджень, як тілесних, так і майнових [3].

При розгляді усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника стає зрозумілим, що кримінально-правова норма, яка передбачена ст. 397 КК України, співвідноситься з кримінально-правовими нормами, які передбачені ст. 398, 399, 400 КК України, як загальна із спеціальними, що виключає кваліфікацію цих злочинів за сукупністю зі ст. 397 КК. Також з аналізу усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника особи можливо зробити висновок щодо некоректності формулювання у ст. 397 КК України «втручання в будь-якій формі», тому що таке формулювання охоплює й ті форми втручання в діяльність захисника чи представника, які передбачені диспозиціями ст. ст. 398, 399, 400 КК України [3].

Отже, роблячи висновок про проблему правового розуміння протидії діяльності адвоката, можна сказати, що між стороною захисту та обвинувачення йде безперервне суперництво за розширення і зміцнення процесуальних гарантій, що полегшують виконання процесуальних функцій захисту та обвинувачення, перенесення тактичних рекомендацій до розряду імперативних норм кримінально-процесуального закону. Дане суперництво, може здійснюватися лише в легальній формі, а от під посяганнями ми можемо розуміти всі діяння передбачені на незаконну протидію можливості реалізації цих гарантій.

Список використаної літератури:

1. Иванцова А. В. Международно-правовая защита прав адвокатов. Адвокат. 2011. № 12. С. 27-29
2. Ахундова А. А. Протидія здійсненню законної діяльності адвоката-захисника. Форум права. 2012. № 4. С. 42-47
3. Головкин М.Б. Відповідальність за втручання в діяльність захисника. Наше право. 2014. №8. С. 144-149
4. Вільчик Т.Б. Реализация принципа независимости профессиональной деятельности адвокатов в отношениях с государственной властью. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Том № 11 число 2(30). С. 63-74
5. Бакаянова Н. М. Принцип адвокатури. Часопис Київського університету права. 2016. №4. С. 298-302

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна

Мельник М.П.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕНАЛЕЖНІ УМОВИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ

При здійсненні захисту прав підозрюваного на стадії досудового розслідування особливо важливе значення для сторони захисту становить наявність прозорої правової процедури оскарження неналежних умов тримання під вартою, адже в умовах ізоляції від суспільства рівень дієздатності людини істотно знижується та збільшується рівень її вразливості від протиправних дій уповноважених службових осіб.

На сучасний момент не передбачено ефективних засобів правового захисту від неналежних умов тримання під вартою в Українському законодавстві. Умови і порядок тримання під вартою, права та обов'язки осіб, які тримаються під вартою (ув'язнених), визначені нормами Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року, раніше Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби, затвердженими наказом Міністерства юстиції України № 460/5 від 18.03.2013 року (надалі – Правила) [4], Інструкцією про порядок і умови тримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців, затвердженого Наказом Міністерства оборони України № 656 від 26.09.2013 року [5].

Відповідно до ч. 3 ст. 1, тримання осіб, взятих під варту, відповідно до завдань кримінального судочинства здійснюється на принципах неухильного додержання Конституції України, вимог Загальної декларації прав людини, інших міжнародних правових норм і стандартів поведінки з ув'язненими і не може поєднуватися з навмисними діями, що завдають фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність [2].

Проте, як зазначає А.Помалюс, незважаючи на нормативне визначення правових стандартів щодо умов тримання під вартою, на практиці у слідчих ізоляторах (надалі – СІЗО) допускаються суттєві порушення прав ув'язнених, найбільш типовими з яких є: недостатня площа камер, в яких утримуються особи; переповненість камер та незабезпечення умов приватності; порушення